

PROTOPOPUL SIMION BICA (1812-1888), ABSOLVENT DE SEAMĂ AL INSTITUTULUI TEOLOGIC DIN ARAD

Drd. Alin-Florin CIOTEA

In contextul Bicentenarului Teologiei arădene (1822-2022) se cuvine să ne amintim și de vrednicii absolvenți ai acestei instituții de învățământ teologic, care au scris pagini de istorie în viața bisericească de pe aceste meleaguri. Unul dintre aceștia este și protopopul Simion Bica, de la a cărui naștere se împlinesc anul acesta 210 ani. A fost unul dintre cei mai mari și importanți clerici din părțile bihorene, care și-a început activitatea preoțească în mijlocul românilor ortodocși din Ungaria și a sporit-o în demnitatea de protopop al Peșteșului, iar ulterior al Oradiei. În continuare vom schița câteva date și detalii din viața acestuia.

Protopopul Simion Bica s-a născut în anul 1812 la Oradea, într-o familie de români evlavioși. A mai avut o soră, Agneta (1829-1897), care a fost căsătorită cu Teodor Filip (1828-1916), protopopul Peșteșului. După finalizarea cursurilor gimnaziale în localitate, simțind o chemare aparte spre slujirea preoțească, se înscrie la Institutul Teologic din Arad, fiind absolvent al promoției 1834-1835, urmând apoi să-și desăvârșească pregătirea intelectuală în domeniul științelor juridice.

După finalizarea studiilor, în anul 1838 se căsătorește cu Elena Poynar de Kiralydarócz (1821-1881). Considerăm important să accentuăm câteva detalii referitoare la nobila familie Poynar de Kiralydarócz din care se trăgea preteasa protopopului Simion Bica, deoarece are legături și cu o altă per-

sonalitate marcantă a românilor din Ungaria, Emanuil Gojdu. Această familie străveche își are originea în secolul al XVII-lea. În anul 1655 Pavel Poynar, căpitanul cetății Széchény, județul Nograd și fratele său Ioan, au fost ridicați la rangul de nobili. La un secol distanță, descendenții acestora, Ioan, Gheorghe și Teodor se mută în părțile bihorene, în comuna Ianoșda, de unde se ramifică trecând în Oradea, Peștiș și Gepiu. Din ramura bihoreană a acestei familii s-au remarcat: Nicolae, protopop ortodox român al Peșteșului, vicar și președinte al Consistoriului din Oradea; Ioan, care ia parte la redeșteptarea nobilimii maghiare contra lui Napoleon (1809); Alexandru, care se distinge pe terenul administrativ și public al Bihorului. În secolul al XVIII-lea este esențial să-l amintim pe Dimitrie Poynar și descendenții săi. Ana, fiica lui Dimitrie Poynar, avea să se căsătorească cu Atanasie Popovici Gojdu, iar în anul 1802 îl năștea pe marele om politic și filantrop Emanuil Gojdu. Aceasta mai avea o soră, Verona, care în anul 1815 s-a căsătorit cu Gavril Faur de Tövis (1789-1865) în urma căruia a rămas o importantă fundație. Fără a avea documente sau informații, printr-o presupuziție istorică putem crede că cele două surori ar mai fi avut și un frate care este tatăl viitoarei preotese Elena Bica. Potrivit necrologului acesteia, ea a mai avut un frate și o soră: Ioan, care a fost căsătorit cu Maria Jiga, fiica marelui mecenat Nicolae Jiga, și Sofia căsătorită cu George Ștefanovics. Căsătoria lui Ioan Poynar cu Maria Jiga a fost binecuvântată de Dumnezeu cu mai mulți copii dintre care îi amintim pe doi: Dr. Nicolae Poynar, avocat în Aleșd, cel care a completat arborele genealogic al familiei Poynar, și Maria (1846-1910), care a fost căsătorită cu avocatul și luptătorul bisericesc și național, Nicolae Zigre (1844-1918), tatăl Dr. Nicolae Zigre jr. (1882-1962), prefect de Bihor, subsecretar de stat în Ministerul de Interne, senator și ministru al Cultelor și Artelor. Acest excurs l-am considerat necesar pentru a arăta legătura de rudenie prin alianță a protopopului Simion Bica cu Emanuil Gojdu, Gavril Faur, Nicolae Jiga și Nicolae Zigre.

În anul 1838 este hirotonit preot de către episcopul Gherasim Raț al Aradului. Activitatea clericală și-o începe la parohia Giula Maghiară (Giula Mare), unde vreme de nouă ani, între 1838-1847, păstorește cu mult zel și abnegație pe românii ortodocși de aici. Contextul în care își desfășoară activitatea preotul Simion Bica la Giula era următorul: episcopatul lui Gherasim Raț, al doilea episcop de neam și suflet român al Aradului, deziderat pentru care a luptat Moise Nicoară; finalizarea lucrărilor de construcție a noii biserici din Giula și înființarea unei noi parohii ortodoxe românești în

oraș. Faptul că în anul 1834 este întemeiată a doua parohie în orașul Giula relevă existența aici a unei numeroase și puternice comunități ortodoxe românești. Tânărul preot Simion Bica având o pregătire intelectuală deosebită a fost considerat potrivit pentru a-i păstori pe credincioșii de aici. După despărțirea celor două parohii, vreme de un an, între 1844-1845, administrează și comunitatea parohiei Giula Germană (Giula Mică). Deși informațiile despre activitatea sa vreme de nouă ani în mijlocul românilor de aici sunt lacunare, putem extrapola afirmând că s-a dedicat întru totul bisericii, școlii, tinerilor și susținerii limbii române, toate acestea fiind dublate de o viață virtuoașă.

Pentru frumoasele și merituosele calități și virtuți preotești, conducerea Episcopiei Aradului dimpreună cu cea a Consistoriului eparhial de la Oradea, îl numesc în anul 1847 administrator protopopesc al protopopiatului de la Peșteș, urmând ca din anul 1852 să fie instituit în demnitatea de protopop. În această calitate a luat parte la importantul și celebrul Sinod eparhial din anul 1849 de la Chișineu-Criș, organizat la inițiativa guvernului maghiar și a deputaților români din Dietă, devenind baza politicii de împăcare între unguri și români, considerat un compromis politic de împăcare între guvernul maghiar și mișcarea națională a românilor din Ungaria. În cadrul primei ședințe Simion Bica a fost ales membru al comisiei pentru coordonarea sinodului, a consistoriilor și ajustarea parohiilor. În a doua ședință a sinodului îl găsim printre candidații pentru postul de vicar episcopal. După a treia rundă de votări a fost ales preotul Ioan Chirilescu din Talpoș, tatăl viitorului preot și protopop Petru Chirilescu din Chitighaz.

După o activitate de peste 16 ani în fruntea tractului de la Peșteș, începând cu anul 1863 este întărit ca protopop și paroh al Orăzii Mari. Va conduce protopopiatul până aproape de sfârșitul vieții (1886), urmașul său în scaunul tractual fiind Toma Păcală, fostul preot din Jaca. În anul 1868 participă la Congresul Național Bisericesc de la Sibiu. Aflându-se în fruntea deputaților congresuali din Bihor, va pleda în fața mitropolitului Andrei Șaguna pentru reînființarea Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei: „Exceleanța Voastră, Părinte Arhiepiscoape! Vechia dieceză de Oradea-mare a scăpat întregă din mijlocul viforoaselor valuri ale trecutului, ce se conjuraseră contra ei. A scăpat întregă dar văduvă și astăzi își dorește și-și cere pe episcopul său. [...] Am suferit mult și amar. Avem însă încrederea firmă în Ex. Ta și în congresul nostru, că va face să înceteze suspinele noastre”. Acestor cuvinte încărcate cu putere sufletească, mitropolitul Andrei Șaguna le răs-

punde pe măsură: „Cunosc suferințele voastre, iubii mei. Le cunosc și eu, mitropolitul vostru, am lăcrimat împreună cu voi. Ați scăpat întregi, căci a fost tare credința voastră [...]. Recunosc necesitatea reactivării episcopiei de Oradea, o doresc și stăruiesc pentru dânsa. [...] Sunt un om bătrân, se poate să mor azi-mâine.... doresc să auziți încă din gura mea, cumcă eu m-am îngrijit pentru episcopia de Oradea-mare”. Un an mai târziu îi chema pe toți românii din comitatul Bihariei de a se organiza într-un partid național care să lupte pentru drepturile lor. În paralel cu activitatea protopopească de la Oradea, după moartea arhimandritului Andrei Papp întâmplată la 7 iunie 1878, episcopul Ioan Mețianu al Aradului îl numește în funcția de președinte al Consistoriului eparhial de aici până la reorganizarea acestuia după prevederile noului Statut șagunian și numirea lui Iosif Ierotei Beleş ca vicar episcopal. De asemenea, a fost inspector școlar, delegat din partea clerului arădean la Congresul Național Bisericesc de la Sibiu și membru în *Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*. După despărțirea de ierarhia sârbă face parte din delegația congressională care se ocupa de revizuirea actelor și documentelor în localitățile unde existau români și sârbi. În 14 septembrie 1880 este ales vicepreședinte al unei societăți culturale românești care milita pentru dreptul la educație al fetelor de naționalitate română. Pe lângă activitatea administrativ-bisericească s-a remarcat și prin numeroasele acte filantropice la care a participat susținând diferite asociații și societăți: Societatea „Petru Maior” din Budapesta; Fondul pentru Gimnaziul din Beiuș și altele. Ca inspector școlar a organizat numeroase conferințe învățătoarești, a contribuit la îmbunătățirea salariilor învățătorilor, iar în anul 1884 a propus înființarea a două posturi de subinspectori școlari pentru bunul mers al învățământului românesc din Oradea.

Împovărat de anii bătrâneții și de multele griji și responsabilități, protopopul Simion Bica se pensionează și se retrage în comuna Lungașul de Sus din județul Bihor, fiind în grija surorii sale. După o grea luptă și călătorie a acestei vieți, călătorul obosit și venerabilul protopop emerit al Orăzii Mari, Simion Bica, trece pragul veșniciei în ziua de 16/28 ianuarie 1888, la binecuvântata vârstă de 76 de ani și la jumătate de veac de slujire în ogorul Domnului. Este înmormântat în localitatea Lungașul de Sus. Necrologul său ne prezintă și o altă dimensiune a părintelui și omului Simion Bica: „bătrânul Bica nu a fost numai protoprezbiter. El mai luase asupra-și în această viață și o altă sarcină din cele mai grele. El se făcuse pe sine un adevărat părinte al tinerimii române, care cerceta școlile din Oradea-mare. Casa dânsului era

deschisă pentru întreaga tinerime română. Și putem zice, că nu a fost tânăr român student în Oradea mare, care să nu fi aflat adăpost în casa dănsului”. Acest fragment este o icoană evocatoare pentru ceea ce semnifică misiunea preoțească din toate timpurile.

Protopopul Simion Bica, deși încă puțin cunoscut și de o parte și de cealaltă a graniței, rămâne în memoria ecleziastică a românilor din Ungaria și a celor din părțile bihorene, ca un luptător dârz pentru Biserică, Neam și unitate dintre ele. Bogata sa activitate constituie o piatră fundamentală peste care au fost puse altele și care în decursul câtorva decenii au condus la întregirea unității naționale (1918) și la reînființarea Episcopiei Oradiei (1920). Despre importanța personalității sale glăsuiesc atât rudeniile sale (Teodor Filip, Emanuil Gojdu, Gavril Faur, Nicolae Jiga, Nicolae Zigre), cât și bunele relații avute pe plan bisericesc, până la cel mai înalt nivel cu mitropolitul Andrei Șaguna. Toate acestea și încă multe altele rămase sub colbul istoriei relevă personalitatea protopopului Simion Bica și pregătirea intelectuală dobândită în anii studenției la Institutul Teologic din Arad.

Bibliografie: *Albina*, an III (1868), nr. 102 din 29 septembrie/11 octombrie, p. 1; [Redacția], „Diverse”, în: *Gazeta Transilvaniei*, an XXXVI (1873), nr. 14 din 17 februarie, p. 4; [Redacția], „O noua societate culturala româna”, în: *Familia*, an XVI (1880), nr. 68 din 7 septembrie, p. 430; [Redacția], „†Simionu Bica”, în: *Biserica și Școala*, an XII (1888), nr. 4 din 24 ianuarie/5 februarie, pp. 26-27; [Redacția], „Necrologe”, în: *Familia*, an XXIV (1888), nr. 4 din 24 ianuarie, p. 48; Gheorghe Tulbure, „Chestiunea episcopiei din Oradea-mare la congresul din 1868”, în: *Biserica și Școala*, an XXXVIII (1914), nr. 20 din 18/31 mai, pp. 163-165; Teodor Botiș, *Istoria Școalei Normale (Preparandia) și a Institutului Teologic ortodox-român din Arad*, Editura Consistoriului, Arad, 1922, p. 682; Teodor Neș, *Oameni din Bihor (1848-1918)*, Oradea, 1937, p. 369; *Mărturii privind lupta românilor din părțile Aradului pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură (1784-1918). Documente referitoare la Episcopia Ortodoxă a Aradului*, Arad, 1986, pp. 208-209; Teodor Misaroș, *Din istoria comunităților bisericești ortodoxe române din Ungaria*, Giula, 2002, p. 167; Pr. Dr. Pavel Vesa, *Eparhia Aradului în perioada episcopului Gherasim Raț (1835-1850)*, Editura Mirador, Arad, 2008, pp. 59; 271-272; Pr. dr. Pavel Vesa, *Învățământul teologic de la Arad (1822-1948)*, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Deva, 2013, p. 223; Nicolae Nistoroiu, „Complexul funerar ortodox din Cimitirul Municipal Rulikowschi”, în: *Acta Musei Varadiensis* II, Anuar/2019, pp. 281-291.